

AZ ÁLTALÁNOS JÓLÉT AKADÁLYAI

ÍRTA: WASS REZSŐ

ÁRA 2 KORONA.

BUDAPEST, 1910

ELŐSZÓ.

Midőn jelen soraimmal a nyilvánosság elé lépek, egy kis társadalomfilozófiai meditáció anyagát tükröztetem vissza.

Amennyiben egyes „terminus technicus”-okat nem alkalmaztam volna helyesen, úgy kérem olvasóm szíves elnézését és nagy hálával fogadom, ha engem ezirányban, valamint a fennforgó hézagosságokat illetőleg korrigálni fog egy tisztán tudományos alapon kidolgozott kiadás céljai érdekében.

Remélem, hogy a jelen könyvecskében egybefoglaltakkal az emberiség sorsát intéző köröknek nemes feladatuk sikeres megoldására lehetővé tettem egy-egy ideát magukévá tenni és ha csak egy parányi kulturmissziót teljesít jelen kis művem, úgy a sikerrel teljesen meg vagyok elégedve.

Kelt Budapest, 1909 karácsonyán.

A szerző.

TARTALOM.

	Oldal
Egy nagyon furcsa prolóógus	7
Első nap az örültek házában.....	10
Első éjszaka	11
A kultúrtudományok katekizmusa	12
A kultúrtudományok vitája	24
Az aranyvaluta plaidoyer-je.....	45
Egy pár alaptézis.....	48
Krisztus tanácsa	51
Az élethez és a munkához való jogosultság	54
Egy jogállam alkotmánya	56
A világtermelés és fogyasztás, valamint a pénz szereplésének körvonalazása	59

Egy nagyon furcsa prólógus.

Téli reggel van. – Gyorsan mosakszom. – Öltözködöm és lemegyek a kávéházba reggelizni. – Böngézszen a lapokat. – Könyvelői állást keresek. – Alig van a hirdetések között és az is keveset fizet. – Elvem pedig: ha dolgozok, hát abból a munkából meg kell, hogy éljek. – És pedig jól. – Nem akarok lumpolni, csak néha-néha színházba és nem mindig gyalog járni. – A kávéházi pincértől, aki mióta „szakszervezve” van, „résistance passive”-vel dolgozik, kérem a hetilapokat. – Gyönyörű képek, nagyszerű leírások. – Ferrert agyonlőtték, a világon mindenütt ünneplik eszméit és aztán lassacskán megint elfelejtik. – Repülőgépversenyek, parádék, bankettek reprodukálva, harctéri jelenetek leskiccelve, komoly miniszteri tanácskozások, képviselőházi ülések, nemzetközi konferenciák leírva stb. stb. – A háború veszélyei itt, egy epidémia kitörése ott . . . semmi sem érdekel, apatikus vagyok. – Fizetek és megyek egyet járni, hátha akad kaland. – Kissé nézegetem a dúsan felszerelt kirakatokat, melyek holmijaiból alig jut a szegény embernek. – Elgondolkozom egy kissé. – Aztán megyek ebédelni. – Otthon egész primitív minden. – Parisban jobb volt. – Amerikában meg pláne. – Ebéd után rágyújtok. – Egy „Henry Clay”-re. – Családom bosszankodik. – Könnyelműség, azt mondják. – Ők sajnálják a pénzt. – Én nem takarékoskodom. – Egyszer él az ember a világon! – Argumentálunk. – Veszekedünk. – Dühösen elmegyek. – Mielőtt egy pár kedvenc melódiát még ledaráltam volna. – A zongorán.

Az utcán. – Öt éves rikkancs „A Nap”-ot kínálja.

Vezércikk. Tajtézkik a dühtől. – Meddő viták. – Jobbpárt. Balpárt. 48-as párt. 67-es párt. Liberális párt. Alkotmánypárt. Függetlenségi párt. Néppárt. Kereszténypárt. Zsidópárt. Demokrata párt. Szocialista párt. Kossuth-párt. Apponyi-párt. Wekerlepárt. Batthyányi párt. Justh-párt. Dafke-párt. Vázsonyi-párt. Contra Vázsonyi-párt. Recontra Vázsonyi-párt. Subcontra Vázsonyi-párt. Hirsch contra Vázsonyi-párt. Mordscontra Vázsonyi-párt. Bankpárt. Nem bankpárt. Variáció-párt. Kombináció-párt. Permutáció-párt. Ad infinitum párt. „Ad infinitum az ad infinitum hatványra emelve” párt. „Meschügene Fisch”-párt. „Nur ka' Humanismus”-párt. Napi program: Este Orficsek vagy színház. Vagy Casino és Blatt.

Napihírek: Időjárás. – Személyi hírek: A király. Levegőt szít. És egy Virginiát ebéd után. Gyalog is járt. – Fejedelmi vendégek. Grófi kísérettel átutaznak. – Nemességadományozás: A király megengedte, hogy kiváló honpolgárunk ganajzsáki Kis Kohn Töhötöm, a Szent Lócitrom-rend lovagja, a hottentotta császártól a lótenyésztés, a folyamkavicgyártási ipar és a gyémántkereskedelem körül kifejtett passzív tevékenységének érdemei elismerésül a pipipócsésopsztadraszaszawerichmasnichtbinsoroksárbelfalvi nem Soroksár kültelki pince altáji földszint középtáji padlás feltáji-grázigazdagnagnénemablakpucoláslekvári előnevet felvehesse. (Szerk. megjegyzés: Ez az ember igazán megérdemli. Sokat dolgozik. A hazáért. Tartalékos főmellékhadnagy. A tengeri huszárok-nál. A Kukorica János-ezredben. Minden november 31-én kell jelentkeznie. Hinton jár, nem mankón. Viceháznagymester. A fő rendiházban. Lándsjid Leó bizalmas embere. A talpnyalást jól érti. A-tól Z-ig. Kezdi a lábujjhegynél. Megy felfelé. A Centrum-nál megáll. Csimborasszó az nem mogyorórasszó. Jó benyomás. Belső titkos tanácsos. Proszta Tata- és Segesvárkörnyéki tisztasági főfelügyelő stb. stb.) – Eljegyzés: Csillagígérő Károly eljegyezte Libássy Linát. – Házasság: Slieferly Tauszky Lipót az oltár elé

vitte Van Moos Leokádiát. – Meggyilkolt páter. – Elgázolt mater. – Becsapott fráter. – Öngyilkos baka. – Megint karambol. – Bányaeágés. – *Rendőri hírek*: Angyalcsinálás. – Sikkasztás.

Vidéki hírek: Kórházak túlzásfolyva. – Megszökött a börtönből. – Orvosok aláízetve. – Kőművessztrájk.

Törvényszéki hírek: Cirkuszpanama. – Tolvaj üzletvezető. – Maffia. – Lókupecstikli. – Válasok. – Uzsora stb.

Színházak: Vigszínház: „A cipészcsalád tragédiája”. – Nemzeti színház: „A Kády-család komédiája”. *Színházi kritika*: Opera: Niemand operettjének: „A véres gatyamadzag”-nak bemutatása. Óriási siker. – Holnap közkívánatra Senkiházy-nak: „A zsemlebe fült péklegény” című eposza kerül színre stb.

Tőzsdejelentések.

Osztálysorsjáték.

Alagi versenyek.

Nyilvános helyiségek hirdetései.

Apróhirdetések: Szerelmi levelezés. Kiadó ágyak. Zálogból kiváltott tárgyak stb.

* * *

Szóval, a mindennapi „Szósz”: egy beteg, eszeveszett társadalom diszharmóniáinak összes szimptomái.

Minden, csak nem olyan állás, mint a minőt én keresek . . .
.... De hopp! Van egy eszmém! . . .

Holnap, kedves olvasóm, beszállítatom magamat a lipótmezei tébolydába. Állásra nincs kilátás, „dohány”, az nincsen, hitelem, az sincsen. Majd kitart az állam. Kitűnő penzió. És nem kell dolgozni. Az a pár nyakleves, amit az ápolótól esetleg kap az ember, vagy az a kis fojtogatás hébe-hóba, ha azt hiszik: „na, most kitör belőle a düh” attól még nem sántult meg senki. És így hát: Au revoir! Melanie! Good Bye, the girl from New Orleans! Hasta la vista, Lucrécia y la otra. Miköze hozzája?
Ajánlom magamat!

ELSŐ NAP.

Ahogy a „Prológusában már jeleztem, sikerült egy ismerősöm protekciója és jól sikerült szimulálás révén bejutnom a tébolydába. Hogy ottmaradásom legalább egy időre biztosítva legyen, elhatároztam, hogy inkoherens szavak hangoztatásával az őrült-ség tüneteit fogom utánozni. Kezdtem hallucinálni és víziókat látni. A reám ügyelő őr ily alapon tett jelentést és ezt a diagnózist sikerült rövidesen megállapítatnom. A kezelés egy futólagos orvosi látogatásban és egy esténkénti morfiumbefecskendezésben állott. Nem sokat törődtek velem, miután nem tartottak ön- vagy közveszélyesnek. Csak per „ez az őrült” tárgyaltak rólam. Jobbára magamra voltam hagyva a cellámban, mely véletlenül elég tágasnak bizonyult tulajdonképpeni mondanivalóm inszenálására.

ELSŐ ÉJSZAKA.

Éjfél. Kopogás. Felriadok álmomból. Elöttem egy szigorú ábrázatú nő. Fehér lepelben és kezében mérleg. Megszólat: „Mit csinálsz te itt? Én vagyok az Igazság szelleme és tudni akarom, hogy miért jöttél ide! Válaszolj nyugodtan, nem foglak félbeszakítani!”

Nem lévén mit mást tennem, elmondtam az Igazságnak elejétől végig életem eléggé romantikus és változatos történetét. Panaszkodtam a nehéz megélhetési viszonyok miatt, mire az Igazság egy kissé gondolkodott és így szólt: „A te eseted kezd engem érdekelni és azt majd közelebbről meg fogom vizsgálni. Holnap éjjel el fogok hozzád látogatni és majd becitálom azokat, akik felelősek sorsodért. Most pedig: *a viszontlátásra!*”

MÁSODIK ÉJSZAKA.

A kultúrtudományok katekizmusa.

Az Igazság pontosan megérkezett az ígért időben. Egy csomó szellem volt kíséretében. Megjelentek vele: a Filozófia, a Vallás, az Etika, a Logika, a Jogbölcsészet, az Állampolitika és végül a Nemzetgazdaság szellemei.

Benső nagy hálát éreztem az Igazság iránt, hogy annyi fáradságot vett magának ügyem megvilágítására.

„Itt van egy ember” – szólalt meg az Igazság –, „aki állítólag örült és sehogy sem tud boldogulni. A történetét már elmondottam önöknek útközben. Kérem önöket, elhelyezkedni és majd egyetemlegesen meg fogjuk vitatni esetét. Úgy látszik, hogy egy eléggé értelmes emberrel van dolgunk, így hát nagyon érdekelne tudnom, hogy miért ütközik oly nagy nehézségbe megélhetése.

Kérem Önöket, akik a világ sorsát intézik, mondják meg nekem egyenként, hogy mi az a speciális funkció, melyre önök hivatva vannak és melyek azon eszközök és célok, melyek önöket funkciójuk teljesítésében vezérlik. A Filozófiát kérem az elősorolandókat, valamint az azután megnyitandó vita anyagát jegyzőkönyvbe foglalni azon célból, hogy egy az összerdekeknek megfelelő véleményt alkothassunk magunknak!”

A Vallás szelleme így szólt: „A vallás, legyen az bármilyen, egy Felsőbb Lény vagyis egy Istenség létezését tételezi fel és

ebben a hitben felruházza az Istenséget a mindenhatóság és igazságosság tulajdonságaival. Mindenhatóságánál fogva elismeri Őt a természet Megteremtőjének és Korlátlan Urának és igazságosságánál fogva pedig elvárja tőle, hogy minden, a nemzés eszközével teremtett embernek a születés tényével megadja az élet jogát és azt mindenki részére egyformán állapítja meg. Ezen jog fentartását és megvédését az embernek lehetővé teszi azzal, hogy alkotását, tudniillik a természetet az emberiség rendelkezésére bocsátja és így egyúttal az emberiség Gondviselőjévé válik. Az emberek magatartására vonatkozólag bizonyos erkölcsi és humánus alapon nyugvó jogokat és kötelezettségeket ír elő a különböző vallások tanáiban. A vallások között jelenleg mint a civilizáció követelményeinek legmegfelelőbbet, a keresztény vallás hódított magának nagyobb teret.

A keresztény vallás az úgynevezett „Szent biblia” tanait propagálja és az emberek egymás közötti érintkezés módozatait a „Tíz parancsolatban” és Jézus Krisztus tanában: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” állapítja meg. A „Tíz parancsolat”-ot valamint Krisztus tanát erkölcsi és humánus tartalmuknál fogva bizonyos kulturális missziók céljaira használja fel a civilizáció, amennyiben a jogbölcészlet intézkedései sok tekintetben mint „jogforrásokra” tér reájuk vissza. Ezt teszi pedig az úgynevezett „kulturális törekvés intencióját képező általános jólét elérésére”, valamint az egyéni jogok hathatósabb megóvása céljából és az erre vonatkozó célzatosság a „Tíz parancsolatban sok helyütt világosan ki is van fejtve. így például kötelezővé, sőt félig-meddig lehetővé teszi az Ádám és Éva által elvesztett földi boldogság visszaszerzését, amennyiben hetenként hat napi munkát rendel el. Az intenció ebből az intézkedésből tisztán világlik ki és az más nem lehet, mint egy céltudatos egyéni vagy közmunkásság, mely a közjólét emelésére van irányítva. Úgy szintén az ötödik parancsolatban foglalt intézkedés: „Tiszteljed a te atyádat és anyádat

hogy hosszú ideig élj a földön, melyet a te Jehova istened ád neked.” Az Istenség bölcs intencióit az eme parancsolat szavaiban foglalt rejtett értelemben kell keresnünk és ezen rejtett értelem körülbelül a következőkben foglalható össze:

A szülők tartoznak gyermekeiket oly nevelésben részesíteni, hogy azok az élet megpróbáltatásaival és viharaival a küzdelmet fel tudják venni, hogy a társadalomnak hasznos tagjaivá lehessenek. Ez a szülői szeretetnél fogva úgyis természetes és a fődolog az, hogy a gyermekek a szülei vagy azok hiányában az azokat pótló nevelési közegek jóindulatáról meg legyenek győződve. A hasznos társadalmi tagokká való nevelés nemcsak szülői kötelesség, hanem kulturális feladat is egyúttal. Igaz ugyan, hogy a szülők vagy azokat pótló nevelési közegek részéről bizonyos önzés lappang a háttérben, midőn a gyermekeiket hasznos társadalmi tagokká nevelik.

Lehetne mondani, hogy a „*Reciprocitás Elve*” talál megnyilvánulást az egész intézményen. A szülők például jogosan elvárhatják gyermekeiktől, hogy agg korukban, mikor már munkaképtelenek vagy szegények, róluk gondoskodjanak és hogy a gyermekek örömeiben részesülhessenek. A társadalom iránti reciprocitás pedig a kötelező munka (4. parancsolat) törvényerőre emelésében rejlik úgy, hogy röviden szólva, azt lehetne mondani, hogy a kultúra intézményei és eszközei révén elnyert nevelést minden hasznos társadalmi tag tartozik legjobb tudása szerint egy bizonyos, a közjó előmozdítására irányuló céltudatos tevékenységgel visszaszolgáltatni. Ha ezen tevékenységre az ember agg kor vagy betegség miatt képtelen, úgy a család részéről törtéendő gondoskodás esetleges hiányában ezen gondoskodás humánus okokból vallási és kulturális feladatokká válik.

Az itt kifejtett „*Reciprocitás Elve*” még a természettel szemben is fennáll. Amennyiben az anyaföld az, amely a kötelezővé tett céltudatos tevékenység kifejtése által az embert táplálja és

így annak jogosultságát az élethez megvédi, sőt saját (tudniillik a természet) szeszélyeivel szemben is a civilizáció által felismert és tényleg igénybe vett eszközökkel megoltalmazza. Az ember a természet adományainak ellenében halála után sok foszfort tartalmazó hullájával, melyből a Halhatatlan Lélek elköltözött, tartozik viszont az anyaföldet táplálni és dacára annak, hogy emberi szempontból ítélve ezen rendeltetés a természet Urától kissé brutális színben tűnhetik fel, az mégis igazságos, mert a kegyelet tanúsítását nem az ember halála után, hanem az emberi életnek tartama alatt rendeli el.

Az 5. parancsolat azon szavai, „hogy hosszú ideig élj a földön”, világosan megerősítik az élethez való jogosultságot, sőt kötelezővé teszik egy lehető leghosszabb élethez szükségelt testi és lelki egészség épségben tartását és annak minden rendelkezésre álló eszközzel való megóvását. Egyúttal megvédi az egyes embert a társadalom részéről esetleg érhető elnyomatástól, amennyiben a léthez szükségelt egészség istápolását az adott munkaerő hetenkénti hat napon át való céltudatos kifejtését nemcsak kötelességgé, de egyenesen joggá avatja fel. *Az élethez, valamint a munkához való jog eszerint nemcsak vallási kötelezettségek tárgyát képezik, hanem Isten által adott szent és sérthetetlen jogok is egyúttal.*

Azokat megvédeni az egyes embernek a társadalommal szemben bármilyen rendelkezésre álló eszköznek igénybevételével nemcsak joga, hanem egyúttal szent kötelessége is minden ember fiának, azok megcsonkítását túrnie nem szabad és azok megóvásáért élnie-hálnia kell. *Az emberközösség, vagyis a társadalom tartozik azokat elismerni és gondoskodni arról, hogy ezen jogait alkalma legyen minden egyes embernek a céltudatosan kifejtett produktív közmunkásságnál érvényesíteni, legalább is oly mértékben, hogy azáltal minden egyes ember testi és lelki egészségének fentartására irányuló szükségletei fődöztessenek.*

Ez a minimuma annak, amivel a társadalom hasznos polgárával szemben tartozik és ezen minimum lehet relatív nagyságú, aszerint, hogy mik képezhetik jogos igényeit annak, aki a céltudatos, produktív munka kifejtésénél a közjó emelésére fordított tevékenységével hozzájárult. Minden esetre akkorának kell lennie e minimumnak, hogy az illető közmunkás tőkéje, vagyis munkareje egészségének épségben tartása mellett megóvassék.

Ezek azon elvek, melyek szem előtt tartandók mindenek előtt, hogy úgy az egyén, valamint az emberközösség, tudniillik a társadalom vallási kötelezettségeinek eleget tehessen és sokszor a nyomor által bűncselekménybe, tébolyda vagy Krisztus által is eltiltott öngyilkosságba hajtott ember sorsát kikerülhesse. Csak ezek lehetnek a Jehova Istennek egyedüli intenciói, hogy mindenhatóságához, valamint igazságos voltához kétség ne forjén!

* * *

Megszólalt ezután az Etika szelleme: „Mi az erkölcsi törvények megállapításában fáradozunk és azok révén iparkodunk megismerni az igazságot. Intézkedéseink az emberek erkölcsi érzékének tökéletesbítését veszik célba és nagy segítségünkre szolgál nekünk ebben az elért pszichológiai vagyis lélektani tapasztalat.”

Következett a Logika szelleme: „Mi a következetes gondolkodás törvényeit állapítjuk meg, úgy hogy azok az igazságok intencióinak vagyis az észszerű szándéknak legjobban felelhessek meg.” – monda röviden.

A Jogbölcsestet szelleme így folytatá: „Mi kizárólag a kulturális törekvés szolgálatában állunk. *Az emberi jogokat* az egymás közötti viszonylat megállapítása és megóvása végett úgynevezett *törvényekkel erősítjük meg.* A jögegyén, vagyis a szubjektív jog

élvezője lehet egy jogegyén vagy több jogegyén szerződéses alapon nyugvó közössége. A szubjektív joggal ellentétben áll az objektív jog és a kettő között kell, hogy egy bizonyos viszonylagosság álljon fenn. A jogegyéni törvények megállapításán kívül foglalkozunk egyúttal azon törvények megállapításával, melyek szükségszerűleg az egymásra utalt emberközösség, vagyis társadalmi tömörülés beállta esetében mutatkoznak. A társadalmi tömörülést faji és nemzetiségbeli megkülönböztetés nélkül egy bizonyos terület vagyis ország határain belül: nemzetnek hívjuk. *Ha a nemzet tagjai egy megállapodásban, tudniillik az úgynevezett „alkotmány”-ban egyetemleges jogokat és kötelezettségeket vállalnak egymással szemben, úgy a nemzet állammá avatja fel magát.*

Az alkotmány az államnak fundamentális törvénye. Ezen törvény az államnak bizonyos autonóm jogokat biztosít s így például a törvényhozás jogát kizárólagosan az államot illeti meg. A hozott törvények a nemzet tagjai vagyis állampolgárok jogi viszonyát az államhoz és vice versa, az állam jogi viszonyát az állampolgárhoz tartoznak felkarolni. A törvényhozás által életbeléptetett intézkedések bizonyos fokú *ruganyosságot* követelnek meg, úgy hogy azok elvileg minden eshetőségre alkalmazhatók légyenek, úgy a polgárok egymás közötti, valamint az állammal szemben és az államnak a polgárral szemben fennálló jogviszonylatából eredő nézeteltérések és különbségek egyengetésére és orvoslására az igazságszolgáltatás vagyis párton kívül álló bíróság működése van igénybe véve. A bíróság, vagyis az igazságszolgáltatás Ítélezésinek minden társadalmi jogegyed, sőt még az állam vagy annak keretén belül létesített más hatóság is tartozik magát alávetni.

A törvényhozás egyúttal gondoskodik a társadalom tagjainak létbiztonságáról úgy a társadalmi tagokkal, valamint a természettel szemben is és az egyes kultúrfeladatok megoldásában a civilizáció törekvéseit a legmesszebbmenőig támogatja.

Az Állampolitika szelleme a következőkben nyilatkozik: „Mi az általános nemzeti jólét emelésében fáradozunk és a rendelkezésünkre álló eszközökkel, tudniillik törvényhozási közegeinkkel, a kulturális haladást támogatjuk ott, ahol az legkívánatosabbnak és legcélszerűbbnek bizonyul be. A már kivívott jogeredményeket lehetőleg épségben tartjuk, de nagyobb nemzeti érdekek figyelembe vételével a jogállam a kisajátítási jog érvényesítésével kultúrállammá növeli ki magát és ezen jogot többnyire ott alkalmazzuk, ahol a gazdasági javak szabadabb vagyis akadálytalanabb és gyorsabb forgalomba hozatalával az értékesítés vagyis fogyasztás érdekeit szolgáljuk. Legjobban illusztrálja ezt a közlekedési eszközök, úgymint: vasutak, hajójáratok, távírók és telefon intézményeinek általánosítása, melyek úgy a személy, valamint a teherszállítást fenomenálisan megkönnyítik és mely eszközök mindinkább tökéletesbednek úgy, hogy az idő és a tér; meghódítása, mely problémát a kultúrtörekvés kitűzött magának, mindinkább megoldást nyer.

Ami a magatartásunkat az egyes polgárral szemben illeti, úgy annak a legmesszebbmenő szabadságokat és jogokat biztosítjuk, személy és vagyonbiztonságáról igazságszolgáltatással és önvédelmi eszközökkel gondoskodunk és ennek viszonzásául a „Reciprocitás elvéből” kiindulva azonban elvárjuk, hogy a nemzeti vagyonosodás vagyis a produktív termelésben közvetve vagy közvetlenül résztvegyen. Illy tekintetben némileg ugyanabban a minőségben tüntetik fel a polgár egyéni minőségiben, mint aki a nemzeti kulturális törekvésnek szolgálója, de ennek fejében megilleti őt „a hasznos polgár” jellege és mint ilyen, ő egyúttal a nemzeti dicsőség egyik oszlopos tagja”.

Sorra következett a Nemzetgazdaság szelleme: „Nekünk az a feladatunk, hogy a társadalmi jólét emelésére kifejtett tevékenység által produkált gazdasági javak kicserélésének módozatait

állapítsuk meg. Röviden szólva, mi a termelés és fogyasztás között fennálló törvényeket, amennyiben azt a természet mint termelő faktor és az emberiség mint fogyasztó faktor legcélszerűbben és legigazságosabban módunkba helyezi. A termelésben természetesen elsősorban a természet bőkezűsége, az éghajlat, a talajviszonyok, valamint a lehető legtökéletesebb és céltudatosan alkalmazott munkaforma játszik döntő szerepet. Ezen szerepek kiosztását az őstermelés ágazatainak kellő arányban való kifejtésében, valamint a technika által tökéletesített ipari tevékenységek fellendítésében véljük legjobban megoldani. Az ezen tisztán a szükségletek előállítására irányzott vagyis a gazdasági javaknak a vagyonosodást eredményező munkásság kifejtése a civilizáció különféle korszakában különféleképpen jutott kifejezésre, de a mai korszak a technika vívmányaival az előző korszakoknál sokkal nagyobb alapokra fektette ezen munkásságok, vagy nevezük: produktív tevékenységek kifejtését.

A talajjavító anyagok (trágyák), valamint a munkagépek alkalmazása nemcsak az őstermelés javadalmazását, de még inkább az átalakítási tevékenykedést vagyis a gyártási ipart könnyíti meg óriási mértékben, és amellett, hogy a munkamegosztás elvei a leghatásosabban keresztülvihetők, megkíméli az emberiséget fárasztó és primitív munkaerejének kifejtésétől, az emberi foglalkozások nagy részét a munkagépek nagyobb mérvbeni előállítására tereli, minél fogva azoknak minél nagyobb általánosítása eredményezhető és ezáltal az emberiségnek mérhetetlen szolgáltatokat teljesítve, az emberben levő munkaképességét mindinkább intellektuális, felügyeleti vagy ellenőrzési funkcióra utalja. *A munkaerő összessége, legyen értve ezáltal az emberben, avagy a transzformatív vagy reprodukatív munkagépekben (olló, dinamó, vetőmag, kotló tyúk) rejlő, kifejtendő energiaképesség, képezi, a céltudatos produktív tevékenység vagyis gazdasági termelés, tulajdonképpeni és logikusan indokolható tőkéjét.*

A termelés vagyis produkció által nyert gazdasági javak összessége képezik a szükségletek fődözésére irányuló összes *kínálatot*.

Ezzel szemben áll a létfentartásnál tapasztalt és lehetőleg a mai korszak igényeit kielégítő gazdasági értékek vagyis a fogyasztásra desztinált javak összességének imperatív előállítási szükségessége, más szóval a *kereslet*.

Az egyes gazdasági tevékenységek vagyis a foglalkozások kifejtését a létfentartási szükségletek logikus sorrendben való figyelembe vételével a kínálat és kereslet *önműködőleg* határozzák meg.

A kínálat, vagyis termelés által előállított gazdasági javakat a kereskedelem van hivatva a kereslethez, vagyis a fogyasztáshoz juttatni, vagyis a kereskedelem az a gazdasági intéció, mely az egyes produktumok kicserélését van hivatva keresztülvihetővé tenni és előmozdítani. Az egyes gazdasági javak egymás közötti pénzben kifejezett viszonylagos értékét az úgynevezett *ár* szabja meg. Az ár, éppen úgy mint az egyes foglalkozások a létfentartási szükségletek logikus sorrendben való figyelembe vételével, szintén a kereslet- és kínálat-törvény automatikus szabályozásának van alávetve.

Az áruk, vagyis a kereskedelembe hozott gazdasági javak cseréje a céltudatos gazdasági tevékenység kezdő stádiumában közvetlenül ment végbe, azonban a munkamegosztás és az egyre nagyobb területet elfoglaló népesedés a javak kicserélésének megkönnyítésére egy közvetítő eszköznek: a *pénznek* alkalmazását tették szükségessé. *A pénz a társadalom szolgálatában hivatva van az előállított gazdasági javat, vagyis a kereskedelem révén a forgalomba hozott árut a termeléstől a fogyasztásig juttatni.*

A pénznem meghatározása kizárólagosan az állam jogát képezi és annak módozatait az emisszióra vonatkozó törvényekben határozza meg. Az ércpénznem alkalmazásba jövele a pénztörténetnek képezi anyagát. A nehézkes kezelést a nyomda-

szat feltalálása tette elkerülhetővé, amennyiben a kibocsátott államjegyeket kellő ércpénzfödözettel teszi forgalom- és hitelképessé. A pénznem ércének minősége határozza meg valamely állam valutáját és jelenleg az összes kultúrállamok az aranyvalutát tartják legcélszerűbbnek a pénz követelményeinek kielégítésére. *A pénzforgalom követelményeinek azonban az aranyvaluta egyrészt a fémnek ritka voltánál és nehéz előállításánál, másrészt a fényűzésnél talált óriási mérvbeni alkalmazásánál fogva korántsem felel meg.*

Ha egy államnak például feltett szándéka volna pénzforgalmi követelményének egy teljes fedezetű aranyvaluta előteremtésével eleget tenni, úgy saját aranybányáinak teljes gőzerővel való kiaknázása mellett azt egyrészt a biztos győzelem reményében vezetett legvéresebb háborúk, másrészt pedig gazdasági produktumainak a legfokozottabb mértékben való kivitele árán tudná csak megközelíteni. Kétséges volna a siker még az emiutott esetben is, miután a jólét általánosításával járó létfenntartási szükségletek a kultúra haladásával mindinkább higienikusabb és kényelmesebb, szóval modernebb alapokra fektetnek és így egyrészt az általános vagyonosodás emelése tenné szükségessé a többletfödözet beszerzését, másrészt egy állandóan harcra kész hadsereg fentartási és felszerelési követelményeinek költségei szaporítaná az államháztartás budgetjét és amellet, hogy egy¹ ily hadseregben rejlő energiaképesség kifejtését, vagyis munkatökét elvonná a produktív gazdasági tevékenykedéstől, még a fenmaradó munkatöke egyrészét saját (tudniillik a hadsereg) szükségleteinek előállítására kötné le.

Mindezek tekintetbe vételével a civilizált államok a kultúra fejlődésével többrendbeli ankétek és nemzetközi konferenciák révén; megállapodásra jutottak és a nem teljes födözetű aranyvaluta fentartásában állapodtak meg. Államjegyek vagy állami jellegű bankjegyek alkalmazását léptették életbe és azok jogszerűségét

HARMADIK ÉJSZAKA.

A kultúrtudományok vitája.

Mint előzőleg, úgy most is pontosan megjelent az Igazság kíséretével és újból felkérve a Filozófia szellemét a jegyzőkönyv továbbvitelére, az ülést a következő szavakkal nyitotta meg: „Magyarország, ahol jelenleg vagyunk, egy természeti kincsekben bővelkedő ország, kérem Önöket, megmondani okát annak, hogy mily körülményeknek tulajdoníthatók az ott uralkodó viszonyok?!”

„Tisztán állampolitikai okoknak!” felelé a Nemzetgazdaság szelleme. „Jelenleg ugyan sokat foglalkoznak egy úgynevezett Önálló Bank-nak a létrehozásával, de olyan felesleges és szörszálhasogatott vitákkal töltik el az illető fórumok az idejüket, hogy szinte kimeríthetetlen a témájuk. Pedig Magyarország önálló rendelkezési jogánál fogva ugyancsak van abban a helyzetben, hogy e gordiusi csomót egy vágásra megoldja. El kellene válnia Ausztriától, a vámsorompókat felállítani és őstermelését, iparát, valamint kereskedelmét egy tisztán önálló állami bankkal támogatni. Ezzel elérné azt, hogy Ausztria és a többi külföld produktumai nem özönlenének oly nagy mértékben az országba, minélfogva az ország inkább arra volna utalva, hogy a saját termelőképességét aknázza ki jobban. Amennyiben mégis kellene a külfölddel érintkeznie, úgy arra a célra esetleg lehetne egy külkereskedelmi aranyfedezetű államjegy emisszióját törvényre emelni, melylyel csakis a feltétlenül szükséges, Magyarországon elő nem állítható produktumok behozatala volna lehetővé téve. Kivitelre is terjesz-
kedhetik ugyan, de csak oly esetben, ha a saját fogyasztási

képességét kielégítő vagyonosodásra már elég munkaerőt biztosított és azon feltételhez kötve, hogy valamiben fölösleget tud felmutatni. Mindezeket megállapítani nagyon könnyen módjában áll, ha egy céltudatosan vezetett statisztikai hivatallal rendelkezik.”

„Csakhogy egy ilyenmő intézkedés nagyon erősen beleütökzik a szabad termelés, szabad ipar és szabad kereskedelem elveibe”, folytatá az Állampolitika szelleme. „A polgárok jogait nem lehet állami kényszerrel megcsorbítani. Ez nagy elégületlenségeket szőlné különösen a tőkepénzesek és bankok köreiben, ha az állam törvény formájában akarná kényszeríteni őket arra, hogy mindenek előtt feltétlenül oly befektetések eszközöltessenek, melyek kizárólag az ország possibilitásainak keresztülvitelét teszik lehetővé. A tőke javarésze esetleg külföldre vándorolna, ahol a befektetés a technikai vívmányok nagjobb szabású alkalmazása folytán aránylag többet jövedelmez. Azonkívül egy ily feladat keresztülvitele dezavualná az eddig törvénybe hozott intézkedéseket, amennyiben az egyéni szabad rendelkezési jogot fundamentálisan megtámadja. A polgárok vagy érdekközösségek bizalmukat vesztenők az állam iránt és vagyonuk fölötti direktívák egy nagyobb arányú kivándorlást vonna maga után, miután a mai viszonyok mellett az abszolút állam akaratának teljesülhetése még nem érett meg, Az egész reform csak a személyszabadság és tulajdonjogok alapos megszorításával volna keresztülvihető és ilyesmi ellen a tőkét képviselő elem a leghatározottabban fejezné ki tiltakozását. Az egyéni iniciatíva tudniillik az, mely a tőkét oda irányítja, ahol az legbusásabban jövedelmez neki.

Az Igazság a Jobbölcsészet szelleméhez fordult és így szólt: „Kérem, szíveskedjék nekem az Ön álláspontját kifejteni.”

„Kérem, ön sok tekintetben csatlakozom az előttem szóló véleményéhez, azonban az itt lefolyó eszmecsere egyet-mást a felszínre vet, amivel eddigelé csak nagyon hézagosan foglalkoztunk. Igaz ugyan, hogy a szóban levő reform egy kissé megingatná

a kedélyeket, de állami vagy még inkább nemzeti szempontból a hatás csak üdvös lehetne, Természetesen a törvényhozásnak meg kellene fejteni a keresztülvitel módozatait és a régibb keletű jogforrásokat ignorálni kellene az ügy érdekében.”

„Kérem, mondja meg nekünk,” folytatta az Igazság, „hogy melyek azon alapok és elvek, melyeket Önök a törvényhozásnál alkalmaznak.”

„Mint azt már tegnap volt alkalmam említeni, előre kell bocsátanom, hogy a törvényhozás főcélja a kulturális törekvéseket támogatni és azokat általánosítani. A hozott törvény konstrukcióra nézve lehetőleg olyan legyen, hogy jogtechnikai, logikai, etikai és jogászai szempontok kellékeinek eleget tegyenek és e célból bizonyos, a civilizáció által elfogadott és helyesnek elismert formákhoz vagyunk kötve. E formák jobbára régibb keletű szokások figyelembevételével, moralitásra nézve pedig valláselvek szem előtt tartásával iratnak elő,” volt a Jobbölcsészet válasza.

„Nos és ezen kellékekről Önök minden tekintetben meggyőződnek, mielőtt az állam törvényhozási fóruma egy törvényt szankcionálna?” kérde az Igazság.

„Természetesen,” felelé a Jobbölcsészet, „és reméljük, hogy elveink által a civilizációnak még nagy szolgálatokat teendünk.”

„Melyek azok az úgynevezett egyéni jogok?” faggatá a Jobbölcsészetet az Igazság.

„Főképpen a személy- és tulajdonbiztonsági intézkedések, melyeket törvény formájában hoz az állami adminisztráció. Az úgynevezett „magánjog” öleli fel azok teljes anyagát”, volt a Jobbölcsészet válasza.

„Minő természetűek ezen magánjogi törvények?” kérde az Igazság.

„Ezen magánjogi törvények mind az egyéni iniciativa vagyis a szabad cselekvési akarat kifejtésének megóvását veszik célba és az egyes személyt mint jogalanyt, vagyis mint a jog élvezőjét

ismerik el. A jogalany tárgyát képező személyt és annak tulajdonát törvényes intézkedésekkel a többi jogalanynyal szemben megvédi, úgy hogy az egyes polgár tulajdonát képező vagyona fölött szabadon rendelkezik és azt oly módon uzufruktuálja, amint az saját céljainak és belátásának legjobban megfelel.” volt a Jobbölcsészet válasza.

„Mi az a tulajdon?” kérdé az Igazság.

„A tulajdon tárgyát képezheti valamely személy birtokában levő bármilyen ingó vagy ingatlan dolog, mely fölött az illető személy szabadon rendelkezhetik.”, monda röviden a Jobbölcsészet.

„Mire van alapítva ezen úgynevezett „tulajdonjog”, folytatá vizsgálatát az Igazság.

„A tulajdonjog, különösen pedig az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog eredete inkább az oknyomozó világtörténelem anyaga és visszanyúlik a honfoglalás előtti időkre is, de nagyobb jelentőségre a honfoglalások révén tett szert. Egy elfoglalt országot, például a honfoglalási akciót, vagyis a háborút vezető fejedelem *önkéntes belátása szerint* elosztott a saját személye és vezérei között. A vezérek hatalmi aspirációi, úgymint újabb hatalomra vágyó jövevények érkezete után a középkorban az egyes földterületek tulajdonosai, mint várurak, saját pozíciójuk megerősítésére, úgymint hatalmi aspirációjuk kielégítésére erőszakhoz folyamodtak és sok véres tusát vívtak egymás ellen. A hatalmasabb természetesen győzött a gyengébb fölött és az akkoriban szankciónál *„ököljog”* egészen rendben találta a dolgok ilyképpen fejlődését.

Idővel azonban mégis rájöttek az „ököljog” önkényes és brutális voltára és azt eltörölték. Igaz ugyan, hogy *a honfoglalás, valamint az ököljog gyakorlásának ténye által eredményezett önkényes és erőszakos földfelosztás és eltulajdonítás kérdése eddigelé még mindig nem nyert igazságos megoldást*, amennyiben az eltulajdonított földterületek öröklés révén még mindig nagyrészt a fejlődési házak, arisztokrácia és papi uradalmaknak képezik tulaj-

donát, de annyit minden esetre lehetővé tett az ökoljog eltörlése, hogy már manapság, a földtulajdon jogának törvényesen megvédett biztonsága következtében, a tőkepénzes osztály, vagyis a pénzarisztokrácia is akvirálhat magának ingatlan birtokot.

Kisebb arányban még a középosztályú polgárság és a parasztság, t. i. az őstermelési ágakkal foglalkozó osztály is érvényre jut e tekintetben.

Magától értetődik, hogy a földtulajdonból eredő ősprодуктumok, tartozzanak azok az ásvány-, növény- vagy állatvilágba, természetesen a föld birtokosának képezik kizárólagos tulajdonát. Azok fölött ő szabadon rendelkezik és úgy a tulajdonát képező, valamint az azon esetleg felépült más ingatlant is, úgyszintén a tulajdonát képező összes ingókat szabad rendelkezési jogánál fogva eladás, adományozás és végrendekezés útján átszarmaztathatja szabad belátása szerint bárkire. Az örökség tárgyának, vagyis az öröklési jognak rendszerint a közvetlen családtagok, azok hiányában a többi rokonság vagy más, az utolsó rendelkezésben megnevezett joggyénekek az élvezői; ezeknek hiányában pedig a hagyatékok az államra száll vissza, fejezé be fejtegetését a Jogbölcshészet.

„Szóval, az öröklési jog is képezi az úgynevezett magánjog tárgyát?“, kérdé fürkészőleg a Logika szelleme.

„Amint azt volt szerencsém említeni, természetesen!“, volt a Jogbölcshészet válasza.

„És hogyan történhetett meg az“, folytatá bírói szigorral vizsgálódásait a Logika szelleme, „hogy az ökoljog megszüntetésével, vagyis az önkény és erőszak által teremtett tulajdonjog érvényesülésének kiküszöbölésével nem intézkedett az állampolitika egyúttal oly irányban is, hogy az addig is az önkény vagy erőszak révén jogtalanul eltulajdonított földterületek, vagyis őstermelési források megrendszabályoztassanak egy oly alapon, mely a nemzeti érdekeknek a legjobban felelne meg?“

„Részint azért, mert egy ilyen kísérletet az eme tulajdonjogok élvezői részéről a nemzeti akarat ezirányban való megnyilvánulását fegyveresen visszaverték volna, másrészt meg a tulajdonjog törvénybe foglalása kizárólag a papság vagy nemesiségnek tartozott hatáskörébe és ők az akkori „Status quo”-val teljesen megvoltak elégedve.” feleli az Állampolitika szelleme.

„*Egy ily irányú állampolitika* folytatása az általános nemzeti jólétre azonban nagyon könnyen *veszélyessé és igazságtalanná válhatik* idővel!”, folytatá a Logika szelleme. „így például megeshetik az is, hogyha egy bizonyos ország határain belül a lakosság sűrűsödne, vagyis a nemzet tagjainak létszáma emelkedne, úgy *dacára a sokat hangoztatott „jogegyenlőségnek”*, a nemzet tagjának, jobban mondva *a jogállam polgárának hasonemű joga nincs előre biztosítva*, sőt még talán további önkény gyakorlásának van esetleg kitéve. Ennélfogva bizonyos mértékben a földtulajdon jogával fel nem ruházott állampolgár az azzal felruházott állampolgárral szemben némileg függő helyzetbe kerülhet és következetesen sok tekintetben alárendeltségénél fogva ő nem is lehet részese annak a privilégiumnak, tudniillik: szabadságnak, melyet az államok minden polgár részére egyformán hirdetnek!?”

Az Etika szelleme helyeslőleg bólintott, az Állampolitika szelleme zavartalan a földre nézett, míg végre az Igazság felkérte a Jobbölcsészetet, hogy világítsa meg e kínos dilemmát, így szólt:

„A tulajdonjog, főképpen pedig az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog, már több ízben volt az úgynevezett kommunista és szocialista törekvés részéről megtámadva, de eddigelé jelentékenyebb eredményeket ezen törekvés nem tud felmutatni. A felhozott érvelésük sok tekintetben hézagos és nem állja meg a tűzpróbát. Amennyi „pro”-t ők tudnak felmutatni ügyük érdekében, ugyanannyi „kontra”-val lesznek az ellenféltől megcáfolva.

Az állampolitika nem tudja, hogy melyik pártra álljon és egy esetleges káoszhoz a már hozott elveinek szigorú fentartásával tér ki. És így a fennálló társadalmi rend megóvása érdekében, valamint egy olyan argumentum hiányában, mely bennünket, kik az állampolitika szolgálói vagyunk, meg tudna álláspontunktól ingatni, bátran vallhatjuk, hogy az ezirányban hozott törvények abszolúte jók és igazságosak.”

„A Nemzetgazdaság szellemét kérдем”, folytatá a Logika szelleme, „mi a sorsa azoknak a polgároknak, akiknek nincs része a most vitatott privilégiumokban?”

„Azok kérem jobbra alkalmazást nyernek a közvetett vagy közvetlen produkciónál.”, kezdé válaszá a Nemzetgazdaság, tan szelleme. „Természetbeni haszonrészesedés avagy pénzben fizetett munkabérek ellenében munkaenergiájukat a vagyonosabbak, t. i. termelési ősforrások vagyis földtulajdonosok, valamint a nagyobb munkaenergiát képviselő munkagéptulajdonosoknak, úgyszintén a kereskedelmet képviselő' elemnek bocsátják rendelkezésükre.”

„Egyszóval, védve van a létjoguk, amennyiben isteni munkajoguk van elismerve, sőt talán kötelezővé is téve?”, volt a Vallás szellemének megjegyzése.

„Azt nem merném egész határozottsággal állítani”, volt a Nemzetgazdaság szellemének válasza, „és egy ilyenmű rendelkezés a szabad őstermelés, szabad ipar és szabad kereskedelem elveit sértené.”

„És amellet az ember szabadságérzetét is támadná meg nagy mértékben!”, egészíté ki a Jogbölcészet szelleme.

„De éppen tegnap említette az Állampolitika szelleme”, szólott vissza a Logika szelleme, „hogy a reciprocitás elvéből kiindulva, minden polgár a nemzeti, vagyis jobban állami kulturális törekvés szolgáloja. Úgy látszik, hogy itt valami véleményeltérés van Önök között!”

„Van valami a dologban”, monda engedékenyen az Állampolitika szelleme, „de a polgári szabadság gyakorlása, amíg az a fennálló társadalmi rendbe nem ütközik, nem szorítható korlátok közé. Ebből a tényből kifolyólag nem abszolúte kötelező a nemzeti vagyonosodásra irányuló céltudatos közmunkásságban való részvétel, sőt talán nem is volna lehetséges egy ilyenmű intézkedés keresztülvitele, mert egyrészt az állam nem veheti igénybe mindenkinek a szolgálatait, másrészt meg nem kényszerítheti a többi polgárokat, akik alkalmazói minőségükben alkalmazottakra ugyan utalva vannak, hogy mindenkinek a tevékenykedésére tartanak fenn helyet. Ez ma még nehezebb probléma, mint az lett volna, mielőtt a munkagépek alkalmazásba jöttek. Úgyis már sokat beszélnek az úgynevezett túltermelésről és a kultúrállamoknak egyik leglényegesebb feladata manapság a kiviteli piacok meghódítása és fentartása. És amit a „hasznos polgár”-ra vonatkozólag mondtam, az talán potenciálisan fennáll a munkanélküliekre is, de mit csináljunk, ha nem áll a rendelkezésünkre elég pénz, tudniillik kincstári vagyon, hogy mindenkit foglalkoztassunk esetleg foganatosítandó és már talán régen is tervezett állami munkálatoknál? Mi, valamint a gazdagabb polgárok ezt részben be is látjuk és mindenféle jótékony intézményekről, amennyire az módunkban áll. gondoskodva lesz, de, sajna, szegényügyünk végleges elintézése még sok kívánni valót hagy hátra.”

„És mit csinál az, akinek munkajoga nincsen védve és humiliálni sem akarja magát a társadalom többi tagjai előtt, amennyiben azoknak jótékony intézményeit nem veszi igénybe?” kérde a Vallás szelleme.

„Hát bizony az többnyire megadja magát keserű sorsának és ahogy tud, úgy boldogul, jobban mondva nyomorog.”, volt az Allampolitika cinikus válasza.

De tegyük fel, folytatá a Vallás szelleme, *– hogy dacára*

annak, hogy az Önök törvényeiben nincsen megvédve isteni lét- és munkajoga és ő azokat gyakorolni akarva, egyúttal azokat ösztön-szerűleg átérzi és arra a tudatra ébred, hogy az ő Istene igazságos neki ugyanazokat a jogokat adta, mint más halandónak, hogy neki a nap épp oly igazán süt, mint magának az ország fejének, hogy a természet neki is szánt adományokat ... és mindezeket realizálva, megunja nyomorát, megfeledkezik magáról és . . . csal, lop, rabol, gyilkol avagy saját magát emészti el!? Mit csinálnak egy olyan polgárral, aki tudja magáról, hogy ő a nemzeti önvédelem gépezetében egy szerepet vivő kerék, a nemzeti erőnek egy hányada, akit a zászlóra felesketnek és akit az állam megbízottja, ezredének parancsnoka per „ Testvér !” szólít, mielőtt a harcba vonul, hogy azután a haza dicsőségéért a csatatéren vérért omlassa! Mit csinálnak egy olyan polgárral?!”

„Ha vét a társadalmi rend ellen, úgy kénytelenek vagyunk öt könyörtelenül az igazságszolgáltatásnak átadni.”, felelé az Állampolitika szelleme.

Az Igazság szelleme kissé fellélekzett, de csakhamar lelohadt kedve, midőn a Jobbölcsészet szelleme így nyilatkozott:

„Mi a fennálló társadalmi rend ellen elkövetett vétségeket hivatta vagyunk kellőképpen megtorolni. Aki a nemzeti képviselő által hozott törvények paragrafusaiiba ütközik, arra kimérjük az elkövetett kihágásért járó büntetést. Nem az a célunk, hogy a bűnöst büntessük, csak a többieket, akik talán szinte bírnak eféle hajlamokkal, akarjuk elrettenteni.”

„De csak figyelembe veszik a bűncselekményre vezető' motívumokat?!” kérdé kíváncsian az Igazság szelleme.

„Néha igen. De csak a büntetés kiszabásában vagyunk méltányosak és azt kisebb vagy nagyobb szigorral alkalmazzuk, aszerint, amilyen esettel állunk szemben.”, válaszolt a Jobbölcsészet szelleme.

„És dacára annak, hogy Önök tudják, hogy csak egy klepto-

mániás lop szenvedélyből, „igazságszolgáltatásnak” merik Önök nevezni azt, hogy ha Önök elítélnék *egy* a törvény előtt jogegyenlő polgárt, mert az Önök társadalmi rendje beletaszította, belekergette őt a büntett elkövetésébe?!” kérde keserűen az Etika szelleme.

„Látom, hogy Önök merre gravitálnak, felelé a Jobbölcsészet szelleme, „de amíg a kultúrállam maga nem gondoskodik más formákról, addig nekünk a személy- és vagyónbiztonság érdekében nem szabad más álláspontot elfoglalnunk. Csakis úgy volnának elérhetőek ezen ideális viszonyok, hogy ha a törvényhozás a jelenleg érvényben levő intézkedéseit radikálisan módosítaná!”

„Nos, és tudva ezt, miért nem teszik azt meg?” kérde az Igazság szelleme az Állampolitika szellemétől.

„Mert azok a törvények a világon majdnem mindenütt egyformák”, felelé emez, „és céljaiknak teljesen megfelelnek. Nálunk a nyomor, a prostitúció, kórház és bűnkronika nagyrészt csak közömbösségnek köszönhetik ily dimenziókban való elfajulásukat. Az ország népe szegény, az államnak nincsen pénze, sok az adóssága, a mágnásoknak nincs vállalkozási szellemük és ezer meg ezer más baj! . . . De kisebb-nagyobb mértékben megvan ez mindenütt a világon! ...”

„Ezek egyúttal elég szomorú nemzetgazdasági tünetek is”, csatlakozott a véleményhez a Nemzetgazdaság szelleme, „és módot kellene találni arra, hogy az állam jövedelme szaporíttassék. Talán *nagyobb jövedelmi adókat kellene kíróni a vagyonos osztályokra, különösen az ingatlan nagybirtokok tulajdonosaira és a hagyatéki adókat is fel kellene emelni.* „

„Hát mit csinálnak ezek a nagybirtokosok és örökösök?” kutató a Logika.

„Rendszerint a legnagyobb pompában és fényűzésben, passziójuknak élnek, „gigerlik” és „bon-vivant”-ok, kéjutaznak, lóversenyeznek, a holdban effektuálandó papírüzleteket kötnek,

automobiloznak, kártyáznak, maitresse-ket tartanak, van sok palotájuk, szolgájuk, libériás inasuk, nyaralójuk, lovuk, hintójuk. ékszerük, gyémántjuk, páholyuk és festményük: szóval nem fáj a fejük úgy, mint egy rongyos proletárnak, és ami a fő: Sohasem dolgoznak!” vágta oda az őrült, mint hogy ha valaki is kérdezte volna őt.

„No, és mindezek dacára nem találják Önök helyén azt, hogy a viszonyokon változtassanak?” kérdé az Igazság szelleme kissé ironikusan az Állampolitika szellemétől.

„Nem! Amíg a civilizáció a magánjogok, u. m.: a tulajdonjog és az öröklési jog logikus voltát elismeri, addig legalább nem!” válaszolá ez.

„És hiszik Önök,” fordult a Jogbölcészlet szelleméhez a Logika szelleme, „hogy ezen Önök által törvényesített jogok abszolúte megfelelnek az igazságos intenciónak?”

„Miért nem?” kérdé kíváncsian a Jogbölcészlet szelleme.

„Válaszul én egy hipotézissel fogok élni”, folytató a Logika.

„Felteszem például azt, hogy a világ összes országainak én vagyok az egyedüli trónöröklöttje és anélkül, hogy valaha gazdaságilag tevékenykedtem, tudniillik a céltudatos produktív munkásságban közvetlenül résztvettem volna, kitűnően manővrírozott tőzsdeszpekulációk útján a világ összes készpénze és értékpapírja az enyém, szóval sok-sok krózsusi vagyon összessége képezi vagyonomat. Egy szép napon a fejembe veszem, hogy az öröklött birtokaimon kívül a még fenmaradt és mások tulajdonát képező földterületeket is megszerzem magamnak vétel útján. Tegyük fel továbbá, hogy kísérletemet siker koronázza és az egész földteke az én tulajdonomat képezi, azzal én úgy rendelkezem, amint azt a szeszélyeim éppen diktálják. A pénzzel és értékpapírjaimmal, kifizetett embereket, kiknek minden néven nevezendő követeléseiknek eleget tettem, kilakoltatom egy imaginárius helyre. Jótékony-ságot elvből nem üzők.

A Kultúrállam, mint Eszme, kinek szolgálatait fizetett adóm fejében igénybe vehetem, az úgynevezett igazságszolgáltatást teljes parafernáliájával, valamint egy jól szervezett határrend- és csendőrséget és egy szigorúan fegyvelmezett haderőt bocsát rendelkezésemre, úgy hogy az Önök által törvényőre emelt tulajdonjogom gyakorlását személy- és vagyónbiztonságom megóvása mellett mindenképpen érvényesíteni tudom.

A természetet, melyet a nap nekem díjtalanul varázsol át termelési ősforrássá, produktivitásánál fogva saját személyem, valamint udvartartásom igényeinek kielégítésére felhasználom. Egyebekben pedig a fejleményekre bizom további magatartásomat. Személyes szabadságom nekem a kultúrállam által alkotmányilag biztosítva van és így gondtalanul élek a világba. Csakhamar ismét egy nagyobbszerű spekulációba bocsátkozom és az imagináriusan létező konkurrenciát, mely szintén gazdasági javak előállításával foglalkozik, egy imaginárius bank finanszírozásának segélyével részvénytársasági alapon alakult imaginárius ringek, kartellek és trösztökkel sikerül agyonütnöm. Uralva most már az egész helyzetet, vállalkozásomban tovább megyek egy lépéssel. Alkalmazói minőségemben egy pár millió minimális napszámmal fizetett alkalmazottnak és a technika által a nagyüzemek céljainak legjobban megfelelőnek talált munkagépnek szolgálatait biztosítva magamnak, az azokban rejlő munkaenergia kifejtésével egy időre kihasználom a természet produktivitását. Szóval kezdem a vállalkozásomba arany és papírpénz, nemkülönben értékpapírok formájában investált tőkémert jövedelmeztetni. Előállítatom a kilakoltatott emberek legmodernebb igényeit kielégítő szükségleteket. Egyrészt az én gazdasági termelésem képezi az egész kínálatot, másrészt a kilakoltatott emberiség fogyasztási képessége képezi az egész keresletet. Mint nagytermelő és nagyiparos, akinek a kultúrállam törvényhozása nem csinált előírásokat, hogy nemzetgazdasági szempontból milyen

sorrendben vagyok kötelezve a többi imaginárius polgártársam létfontosságára irányuló céltudatos munkásságot kifejtteni, röviden szólva, hogy én is vallhatom a szabad öntermelés és a szabad ipar elveit, elhatározom, hogy először is a föld színéről egy imaginárius helyre kilakoltatott, úgynevezett „haute volée” abszolúte szükségesnek bizonyult igényeinek teendek eleget és teljes gőzerővel gyártatom az 1911-iki modellű jachtokat, autómobilokat, ékszereket, parfümöket stb. fényűzési cikkeket. Olcsón kínálok nekik megvételre és ki hitte volna ... ők fogvicsorgatással fogadták ajánlataimat! Sőt mi több, ők, a dúsgazdag emberek, kiknek én a tőlük kétszeres árért vásárolt vasutak, földbirtokok, gyárok, paloták, színházak és lakóházakért, valamint az akkori készletüket képező áruraktárakért részint készpénzben, részint jó értékpapírokban kifizettem úgyszólván arany- és gyémánthegeket, akik még azonfelül a különböző „életbiztosító társaságokétól is sok-sok millió erejéig „járadék”-at élveznek, akik dacára fiatal koruknak és képességeiknek, nyugalmomba vonulhatnának, fényűzésük gyakorlásával nemzetgazdasági szempontból indirekte produktívek lehetnének, így kultúrállamuknak, nemzetüknek, a társadalomnak: „hasznos polgáraiévá válhatnának, ők, a nagyok, a dicsők, a gazdagok, kik a nélkülözésekhez legkevésbé voltak hozzászokva, ordították fülembe a lehangosabban, hogy: „*Kenyeret és munkát a népnek!*” . . .

Szóval az üzlet nem vált be, de balsikeremen nem csüggedtem el. Miután a számba rágták, hogy kenyeret akarnak első sorban (talán azért, mert ösztönszerűleg érezték isteni létjoguk fentartására irányuló szükségleteiket és valószínűleg már korgott a gyomruk), elhatároztam, hogy kihasználom a piaci hangulatot és mint jó üzletember és okos kereskedő, egy készlet kenyeret hozok forgalomba. Természetesen most meg a szabad kereskedelem elveit vallottam. Miután kultúrállamom törvényhozása megint nem volt előkészítve ily eshetőségre és a gazdasági javak

viszonylagos értékére, tudniillik az árakra vonatkozólag semmiféle intézkedést nem tett, helyzetem igazán irigyléreméltó volt és mint az összkínálat egyedüli képviselője, ugyancsak borsós «árakat szabhattam vevőim részére. Nem tartott sokáig arra a meggyőződésre jönnöm, hogy ez az üzleti kísérletem minden várakozáson felül bevált. Az összes általam kilakoltatott embereknek fizetett pénz- és értékpapírösszeg alig egynéhány tranzakció után megint birtokomba került és a még fenmaradt kenyérgészletemet is odaadtam nekik a még az ő vagyonukat képező gyémántokért. Igaz ugyan, hogy nem tudtam mit csinálni a sok aranyjai és gyémánttal, de nem tudván most már foglalkoztatni embereimet kenyérgyáraimban, az aranyat átdolgoztattam velük villámhárítókká és miután éppen fogytán volt a szenem, kénytelen voltam erre a célra gőzkazánjaimat értékpapírokkal és gyémántokkal vegyest fűteni. Nem állván most már érdekemben az embereket tovább szolgálataimban tartani, azokat is elbocsátottam és rövid időn belül szintén kilakoltattam.

Az igazságszolgáltatás megbotránkozott eljárásomon és kérlelt engem, hogy fogadjam szolgálataimba a kilakoltatott emberiséget. Miután azonban engem erre semmiféle törvényes intézkedés nem kötelezett, úgy én hajthatatlan maradtam. Munkásra abszolúte nem volt szükségem és hiába dörgött végig az égen: „Kenyeret és munkát a népnek!” én azzal nem sokat törődtem. Azt az egyet még megüzentem a kilakoltatott embereknek, hogy pénzért vagy gyémántokért szállítok nekik kenyeret. Nem lévén más hátra, a kilakoltatott összemberiség munkaenergiáját gyémánt- és aranybányák felkutatására és kiaknázására fordította. Iparkodásuk, amelyre egyedüli tőkésüket, tudniillik munkaerejük kifejtését fordították a kilakoltatott emberiségben képviselt kultúrnemzetek, természetesen meddő volt és gazdaságilag egy nagyon improduktív foglalkozásnak bizonyult be. Sajnáltam őket nagyon, de dacára a kifejtett munkaenergiájuknak, elvből nem engedtem állás-

pontomból. Ekvivalens hiányában kenyeret nem adtam nekik és munkájukat sem vettem igénybe. Hiába hangoztatták, hogy ők is csak emberek és nekik is kell élni, nekik is van joguk dolgozni, én ridegen elutasítottam őket . . . *Ha van vagy lett volna joguk élni és dolgozni, úgy ezt a jogot a kultúrállamok törvényhozása bizonyára megvédte volna és az reám nézve is kötelezővé lett volna téve.* Ha nem tette, úgy az nem az én hibám! Ám, lássuk a következményeit!” ...

A Jobbölcsészet, az Állampolitika és a Nemzetgazdaság szellemei megsemmisülésükben lesütötték szemeiket a földre, a Vallás és az Etika szellemei mosolyogtak és az Igazság szelleme helyeslőleg bólintott a Logika szelleméhez.

„Igazán váratlanul és kissé készületlenül érnek engem a feltevései”, kezdé makogva a Jobbölcsészet szelleme, „de a probléma megfejtése inkább a nemzetgazdaság hatáskörébe tartozik.”

„Az én hatáskörömbé ugyan nem igen tartozhatik egy olyan dolog, melyben törvényes intézkedésekről van szó”, felelé a Nemzetgazdaság szelleme”, és én csak azt az egy körülményt látom fenforogni, hogy a gazdasági javak cseréjét előmozdító eszköznek, tudniillik *a pénznemnek megváltásában követtem el egy megbocsáthatatlan hibát. Amíg tudniillik a cserekereskedelemben a csere tárgyát képező szolgálat és ellenszolgálat, vagyis az áru és a pénz két gazdaságilag elismert használati értéket képviselt, melynek mind' egyike saját lényegében egyúttal bizonyítéka volt a céltudatos, produktív munkaenergia kifejtésének, addig most a céltudatos produktív munkaenergia kifejtéséből származó gazdasági értéket, tudniillik a létfenntartásnál tapasztalt szükségleteket kielégítő javak forgalombahozatalát, vagyis a fogyasztáshoz való juttatását egy ugyanannyi és aránylag improduktív munkaenergia kifejtését igénylő csereeszközzel, vagyis pénzzel volt kitűzött célom lebonyolítani.*

Beismerem, hogy elég rosszul választották meg a kultúr-

államok jelenlegi valutájukat, amidőn az aranyat ismerték el ritkaságánál fogva mint legjobb értékmérőt és csereeszközt, mert éppen a ritkaságánál fogva óriási fizikai és szellemi munkaenergia kifejtését igényeli az előteremtése és gazdasági értelemben viszont alig van használati értéke. Igaz ugyan, hogy a kulturállamok emissziótörvényei némileg segítettek az említett körülményen, amennyiben körülbelül háromszor olyan nagy névértékű papírpénz kibocsátásával elősegítik a termelési és fogyasztási folyamat céljait, mint amilyen értékű aranykészletük van, de ez véleményem szerint még mindig nem felel meg annak az intenciónak, melyet a pénz intéstitúciójával a civilizáció elérni szándékozott. A baj részben ott van, hogy egyúttal mint vagyonzőrő is szerepel a pénz és így egy tetemes része el lesz vonva a forgalomból, vagy ha nem is elvonva, de sokszor olyan célokra használva, melyek a testi, avagy lelki szükségletek kielégítésére nem szükségesek, így például a pompa kifejtésénél, a játéknál, a fényűzésnél stb.

Nagyobb baj azonban az a körülmény, hogy az aranyvalutát fen tartó kultúrállamok mindezideig nem látták be annak szükségességét, hogy egy nemzetközi konferencián hozott közös megállapodás értelmében emissziótörvényeiken változtatni fognak olyképpen, hogy az egyes nemzeti követelményeknek jobban telessenek eleget. Feltéve, hogy ezen emissziótörvények elég „*ruganyosok*”, úgy módjukban áll a kultúrállamoknak a jelenleg 33%-ot kitevő aranyfödözetet 25, 20 sőt 10%-ra sülyeszteni, más szóval négy, öt, sőt tízszer annyi névértékű papírpénzt kibocsátani, mint amennyire aranykészületük födözetet képez. Természetesen, magától értedődik, hogy csakis az államnak állana jogában ezt megtenni és ily privilégumokkal semmiféle magánbankot fel nem ruházhat. Talán szükségesnek bizonyulna az is, hogy az illető állam házi kezelésbe venné aranybányáit is, vagyis azokat monopolizálná. A hatást, melyet ily módon elérni lehetne, kulturális és nemzeti

szempontból egyszerűen bámulatos volna. Egyrészt az egymással, valamint magánérdekekkel szemben fennálló államadóságaikat rendezhetnék, másrészt meg oly busás volna államkincstári alapjuk, hogy minden néven nevezendő' feladatuknak megfelhetnének.

El volna érve az, hogy a létesíthető' közmunkálatok kivitelénél a jelenleg a kivándorlás elemét képező honpolgárok, melynek mindegyike egy-egy munkaenergiaegyedet képvisel, alkalmazást nyerhetne, a polgárok nyugodt megélhetését rokkantságukban és aggkorukban az „életbiztosító”-társaságok grasszálása helyett állami nyugdíjalapítványok biztosíthatnák az állami és más hatósági adók redukálásával az általános jólét és az azzal járó fogyasztási képesség emelkedne stb. stb. Szóval beláthatatlan sok jót tenne egy ilyenmű intézkedés a termelési képesség és a nemzeti jólét emelése érdekében.

Amint a dolog azonban most áll, szomorúan tapasztalom, hogy *az aranyvaluta fentartása úgyszólván lidércnyomást gyakorol az egész termelésre, azt mintegy megbénítja és hogy a most érvényben levő emissziótörvényekkel való fentartásával a civilizáció saját maga bilincsekbe verte vele kezét-lábát.* Nemcsak hogy ádáz nemzetközi bonyodalmakat idéz elő az u. n. „Absatzgebiet-ekért való versengés, avagy egy aranytermelő ország gyarmatosítása, de mellett még korántsincs kifejtve az a nemzetgazdasági céltudatos produkció, melyet az összmunkaenergia érvényesülésével kifejtteni lehetne oly mértékben, hogy a termelésnél mindenki részére kötelezővé tett résztvétel esetében a mai munkagépekkel alig 4-5 órai emberi munkaenergia alkalmazásával az összfogyasztást kielégítő szükségleteket elő lehetne állítani.

Sajnos, konstatálnom kell azt, hogy a *civilizáció eltévesztette kitűzött célját* és nem a pénz áll a civilizáció szolgálatában, hanem igenis fordítva: ***a civilizáció áll a pénz szolgálatában!***

„Amidőn sokban, de nagyon sokban hozzájárulok az előttem szóló véleményéhez”, kezdé az Állampolitika szelleme, „meg

vagyok győződve arról, hogy a nemzeti akaratnak a szuggerált értelemben való megnyilvánulása feltétlenül lényegesen hozzájárulna a keresztülvihetőség lehetőségéhez és aggályaim csak az irányban vannak, hogy egyrészt a vagyonos polgárok magán* érdekei szenvednének, másrészt meg az általános vagyonosodás lehetősége nagyon is lohasztaná az általános munkakedvet, vagyis munkaakaratot. A gazdagok kivándorolnának, itt hagynák az országot, a jóléthez jutott szegényebb osztályok meg indifferensek volnának feladatuk teljesítésében!”

„Ön elfelejti,” figyelmezteté az Állampolitikai a Logika szelleme, „hogy a nemzeti akaratnak állami akaratra való emeléséhez, vagyis törvényesítéséhez minden magát „hasznos polgárnak” tekintő nemzeti tag: „Amen”-t mond. Ha az ingatlan tulajdonoknak kedvük van kivándorolni, úgy az állam megveszi tőlük ingatlan birtokaikat és azok a nemzetnek, az államnak képezendik tulajdonát. Ha egy haldokló, akinek lényegben már semmi köze sincs a földön élő emberekhez, aki már más társadalmi rend kötelékébe tartozik, nincsen megelégedve az állami akaratnak ily irányban való érvényesülésével, úgy vigye magával házait és földbirtokait. Különb is a kivándorlás nem fog ölteni oly veszélyes mérveket, miután *a világon mindenütt inaugurálhatók a társadalmi rend eme elvei* és a kivándorló másutt sem talál majd más viszonyokat. A lényeg az, hogy az ország területét senki meg ne csorbítsa kivándorlásának vagy elhalálozásának megtörténtével.”

„Ami pedig a munkakedv, vagyis a munka akarat csökkenését illeti,” folytatá az Etika szelleme, „*úgy a már említett „kulturáldozat” axiómáját kellene megvalósítani: a konstataált munkakötelezettséget kell törvényerőre emelni.. Aki nem dolgozik fizikailag avagy szellemileg, az társadalmi parazita, az kultúrpióca, annak kényelme vagy fényűzése, nemzetgazdaságilag kifejezve: annak indirekt produktivitása a termelésen elkövetett impozíció, az az igényeit kielégítő fogyasztási szükségleteit indirekte lopja, annak sem*

hazája, sem vallása, sem önérzete, sem becsülete nincsen, azt mimikára kényszeríteni kell, az börtönbe való! A munka, legyen az bármilyen, csak nemesít és azt azzal a tudattal kell elvégezni, hogy annak a társadalomnak fejtí ki az ember legjobb akarata és tudása szerint tevékenységét, amely társadalom eddigi haladásával azt a fizikai avagy szellemi tudást neki módjába helyezte elsajátítani és tökéletesbiteni és amely társadalom egyrészt saját személyének és családjának jólétéről gondoskodik, másrészt meg hátramaradottjainak megélhetését is biztosítja!”

„Egy kissé utópiaszzerűn hangzik mindez, mert nem lehet kényszeríteni a polgárokat foglalkozásuk megválasztásában. Úgy szólván „a katonai állam” elveit hangoztatá az előttem szóló és annak a polgárság sehogy sem vetné alá magát. Mindenki miniszter szeretne lenni és nem volna, aki a pöcegödörket tisztítaná.” jegyezte meg tréfásan az Állampolitika szelleme.

„Mit tart Ön felőle?” kérdé a Logika szelleme a Nemzetgazdaság Szellemétől.

„Azt, hogy a foglalkozásokat a nemzeti jólét szempontjából kellene megítélni és azokat a kínálat és kereslet törvényei értelmében megrendszabályozni. Valaki „hasznos polgári” minőségében délelőtt vagy éjjel lehet pöcegödör tisztító, ellenben délután, miután alkalma volt megfürödni és átöltözködni, módjában van elsajátítani mindazon tudományokat avagy művészeteket, melyekre hajlamokat érez és amelyek révén idővel esetleg miniszter is lehet belőle. A fő az egyéni ambíciót vasakarattal érvényesíteni és a társadalom kultúrintézményeinek kapui mindenki előtt nyitva állanak!” volt a Nemzetgazdaság szellemének válasza.

„Ön még adósom antithezisével!”, fordult a Jogbölcészlet szelleméhez a Logika szelleme. „Kérem, adja elő nézeteit az iránt, hogy potenciálisan milyen volna a kilakoltatott emberiség magatartása?”

„En azt hiszem, hogy potenciálisan a kannibalizmustól és

magzatelhajtástól kezdve a lopás, betörés, rablás, gyilkolás és öngyilkosság bűntényeinek sorozatán végig a legfanatikusabb anarchizmusig tenne a kilakoltatott emberiség kísérletet nyomorának enyhítésére”, volt a Jogbölcsezet szellemének válasza.

„Egy ilyen antitezis koldul ugyan a szegénységtől”, monda mosolyogva a Logika szelleme, „de örülök, hogy őszinteségéhez volt elég lelki ereje.

Csak ezt vártam el, midőn hipotézisemet felállítva, Önöknek kézzelfoghatólag egy részt bizonyítani akartam, hogy a mostani társadalmi rend áldozatai, melyek az Önök büntető törvényeinek ezer meg ezer paragrafusaiba ütköznek, mindmegannyi erkölcsi „Justizmord” áldozatai is egyúttal, amennyiben bűntényük elkövetésével a legtöbb esetben lényegben csak istenadta lét- és munkajogukat védték meg ösztönszerűleg és azt emberi igazságszolgáltatás tőlük zokon nem veheti. Másrészt meg elég világosan láthatják Önök, hogy hol vannak eldugulva azon retorták, melyeken keresztül az emberiség általános jóléte a természet Urának végtelen kegyéből lehetővé van téve. A nap sugarai Istennek minden teremtése részére egyaránt élteti a természet bujaságát és ez viszont bőven és habozás nélkül szolgáltatja adományait minden ember fiának, hogy azzal testét ápolja és lelkét üdvözítse. A valószínűség az, hogy az „Állam mint Eszme” önkényem gyakorlásának előbb-utóbb véget vetett volna és kisajátítási jogánál fogva, mely arra van hivatva, hogy az összesség érdekeit óvja meg és mozdítsa elő, magának appropriálta volna a világegyetemet és ez lett volna az egyedüli helyes eljárás, amelylyel az igazságos intenciónak legjobban felelt volna meg. *Az államtulajdon eszméje a természet megalakításával és az emberiség szaporodásával prepotenciálisan volt már megállapítva és ebből kifolyólag tisztán láthatják, hogy a világegyetem az emberiségé, hogy az ingatlan anyaföld valamely ország területén belül az össznépesedésnek, a népek, a nemzetnek, az államnak képezi szükségyszerűleg tulajdonát.*

És most csak arra kérem, hogy ebből a következményeket levonva, elfogadhatóbb és meggyőződéhetőbb antitezisek hiányában egy pár tézisnek a felállításában szíveskedjék nekem segítségemre lenni, amely tézisek hivatva legyenek az eddig követett jogpolitikájukat radikálisan megváltoztatni!”

„Időközben majd kérem úgy az Aranyvalutát, mint Krisztus szellemét is beidézni,” fejezé ki óhaját az Igazság szelleme, „mert úgy vélem, hogy eme két faktor, mely szintén lényeges szerepet játszik az emberiség sorsának elintézésében, nem felelnek meg teljesen a magukra vállalt misszióknak és akarom hallani, hogy mit hoznak fel mentségükre, mielőtt még az Önök hozzájárulásával érdemleges ítéletet hozok!”

Az aranyvaluta plaidoyer-je.

Az örültek háza folyosóján óvatos, de mégis nehézkes lépések hangzottak el és úgy véltem, hogy azok cellám felé tartanak. Csakhamar alkalmam volt feltevésem helyességéről meggyőződnöm, mikor régi jó ismerősöm: az Aranyvaluta belépett a cellámba.

Mefisztó köntösében jelent meg, hogy az ott egybegyűlt szellemeknek, kik őt beidézték, számot tegyen magáról.

„Ki vagy te?” kérdé tőle harsány hangon az Igazság.

„Pssst!”, inté csendre emez az Egybegyűlteket, „Nem akarok feltűnést kelteni, mert én tulajdonképpen az aranyborjú reinkarnációja vagyok. Már egyszer pórul jártam, de most más formában kápráztatom és veszem szolgálataimba az embereket. Még most is nagyon haragszik reám az Ég, és valahány sistergő istennyila van, az mind előszeretettel én belém csap. De nem baj, azért tántoríthatatlan vagyok. Igaz ugyan, hogy a civilizált emberek részben már elszegődtek szolgálatomból és körülbelül háromszor annyi pénzt hoznak forgalomba, mint amennyire én földözetet képezek, de azért amíg nem jönnek rá az inkognitómra, még mindig én tartom a gyeplőt a kezemben!”

„Miért, mitől tartasz, ha rájönnek kilétedre?”, kérdezte az Igazság szelleme.

„Isten tudja, valami rossz előérzetem van”, volt az Aranyvaluta válasza.

„Hogy-hogy?”, folytató vallatását az Igazság szelleme.

„Vannak ellenségeim, kik az életemre törnek...”, felelte az Aranyvaluta. „Azt hiszem, hogy nem szeretnek.”

„Úgy vélem, hogy képzeled?” monda az Igazság szelleme. „Én éppen az ellenkezőjét hallottam rólad. Nagyon is szeretnek és sóvárognak utánad. Azt mondják, hogy talizmán vagy. Aki téged bír, dacára annak, hogy oly hideg és nehéz vagy, azt olyan jóleső meleggél árasztod el és az sokkal könnyebben, önteltebben lépked az élet ösvényein. Hisz ez egyenesen csodaszámba megy. Nem gondolod?”

„No igen, igen”, monda tettetett szerénykedéssel az Aranyvaluta, „hiszen éppen azért rehabilitáltak is engem a civilizált emberek. Sőt annyira megerősítették mostani pozíciómat, hogy abból most már semmiféle hatalom ki nem mozdít.”

„Szóval, kezdesz magadnak tetszeni szerepedben”, monda ironikusan az Igazság, „és teljesen fölöslegesek az aggályaid. De mondd meg, kitől félsz? Mert úgy látom és te is mondod, hogy teljes biztonságban érezhetéd magad.

A propos! A szavad járása eszembe juttatott valamit. Nem te vagy az a probléma, mely után a metafizika hiába kutat, midőn kérdi, hogy: mi történik akkor, ha egy abszolút mozgathatatlan test egy ellentállhatatlan erő hatásának van kitéve?”

Az Aranyvaluta érezte, hogy a veséjébe látnak. Így szóla: „Hát bizony, félig-meddig én is hozzátartozom a problémához és eddigelé mondhatom, elég jól álltam meg a helyemet. Némi-képpen büszke is vagyok magamra. Elég nehéz vagyok a párvialdhoz és mindenféle támadásoknak jól őrzött acélváramból ellent tudok állni.”

„Hát ki támad téged?” kérdé kíváncsian az Igazság.

„Van egy nagy ellenségem, az minden erejével nekem ront.”, kezdé válaszát az Aranyvaluta. „Már a papirozt is jobbnak tartja, mint engem és szerepem nagy részét ő reá ruházta. Engem bankokban nagy vasszekrényekben és „Safe depositok”-

ban zár el és csak keveset és ritkán járhatok el a szegény emberekhez a pokolba. Az áldozataim meg hiába lesnek reám és sírnak utánam, hogy segítsen ki őket nyomorukból és higgyék el, sokan közülök meg is érdemelnék a megszánást. Ez az ellenségem különben is a Kulturális Törekvés és le is győzne, de az a szerencsém, hogy fénylek és kerek vagyok és így sikerül őt szemfényvesztenem, minélfogva nem láthatja, hogy hol van az „Achilles-sarkom”. Az a baja, hogy rossz fegyverekkel dolgozik. Titkon megsúgom, hogy már kezdek egy kissé lankadni vén koromra és nem tudom, hogy még meddig tart a dicsőségem. Ilyen körülmények között be fogják látni, hogy kissé jogosultak az aggályaim és már sokkal jobban szeretném, ha tul volnék minden kételyen. Ez a Hamlet-szerű „To be or not to be!” szerep nem igen tetszik nekem és már nagyon szeretném látni a függőnyt legördülni. Most pedig sietek vissza a dolgomra, nehogy azt fogják rám az ellenségeim, hogy nem úgy teljesítem a kötelességemet, amint kell.” És azzal elillant.

Időközben a Jobbölcészet szelleme a Logika szellemével együtt kidolgozta azon alapelveket, melyek szemmeltartásával az emberek jogai úgy volnának megállapítandók, hogy egyrészt azok minden irányban meg volnának védve, másrészt meg bizonyos határok közé szorítva azon célzattal, hogy az egyes ember személyes szabadságkörét túl ne lépje és így készakarva avagy hibáján kívül a többi ember szabadságkörét meg ne sértse.

A Filozófia szelleme ezen alaptörvényeket is jegyzőkönyvbe foglalta és azok sorozata a következő volt:

„A törvény konstrukciójának olyannak kell lenni, hogy az a természet intencióinak legjobban megfeleljen és a hozott törvény által egy bizonyos kulturális misszió az emberközösség egyetemleges javára teljesülésbe meheszen, még akkor is, ha a törvény végrehajtási folyamata az úgynevezett magánjogok irgalmatlan letiprásával jár.”

„A vagyontársaságnak, melynél a lét és a munka joga minden tekintetben respektálva volt annyiban, hogy az egyéni szükségletek a termelésnél kifejtett tevékenység, vagyis munkáhozjárulás fejében a vagyontársaságot élvezőnek kiszolgáltattak, feltétlen prioritással bír az egyéni tulajdonjog fölött,”

„A tulajdonjog ősforrása mélyebb értelmezésben a termelésfogyasztási jog, mely arra irányul, hogy az ember testi és lelki egészségét épségben tartsa. Hasonló joggal minden ember fel van ruházva és ebből kifolyólag kell, hogy minden embernek alkalma legyen azt érvényesíteni. Ennek következtében ezen termelés-

fogyasztási jog bizonyos határok közé szorítandó, amennyiben azt csakis a fogyasztás tárgyát képezhető ingókra és azok térkövetelményeire terjeszkedhetnek ki. A testi és lelki szükségleteket kielégítő ingók fogyasztási célokbóli birtokbavételét az egyéni birtokjog van hivatva biztosítani. Az egyéni birtokjog lehet relatív nagyságú. Semmi szín alatt sem terjeszkedik az ki azonban ingatlanokra, egyszerűen azon oknál fogva, hogy egyrészt azok nem képezhetik fogyasztás tárgyát, másrészt hivatva volna egy olyan természetű privilégium inaugurálása idővel az emberiség között disszonanciákat provokálni. Ezek szerint az öröklési jog is csak ingókra vonatkozhatik és csak oly összegű fogyasztásra jogosító termelési igazolvány – vagyis pénz – tartozhatik a hagyaték közé, amennyit az özvegy vagy keresetképtelenek létfenntartása és nevelése igényel oly esetben, ha maga az állam erről gondoskodni nem volna hajlandó.”

„A jelenleg a tulajdonjog tárgyait képező ingatlanok kezelése olybá veendő, hogy az csak egy ideiglenes hasznélvezeti jog: egy az embertársadalmat képviselő állam részéről való megbízás, melynek minden „hasznos polgár” köteles legjobban akarátának és tudásának kifejtésével eleget tenni.”

„A céltudatos közmunkásságban való részvétel szellemi avagy fizikai munkaenergia kifejtése révén minden embernek nemcsak joga, de egyúttal kötelessége is. A közmunkásság irányát valamely állam területére nézve egy céltudatosan vezetett gazdasági

statisztika van hivatva megadni. Ugyancsak hivatva van egy világgazdasági statisztika a kereslet és kínálat törvényei értelmében a ki- és bevándorlási áramlat automatikus szabályozásának érvényt szereznie

„Ezek volnának egyelőre azon axiómák”, fordult a Logika szelleme az Igazság szelleméhez, „melyek alapján egy nagyobb törvénycodex kidolgozása lehetővé van téve és a keresztülvihetőség még csak egy feltételhez van kötve, tudniillik ahoz, hogy a Kulturális Törekvés Kulturális Akarattá növelje ki magát!”

Krisztus tanácsa.

Ekkor jelent meg Krisztus szelleme. így szólt:

„Hallván az itt elhangzott utolsó szavakat, hogy: „A Kulturális Törekvés Kulturális Akarattá növelje ki magát!” annak mi sem áll útjában! Ha az emberek akarják, úgy Isten is úgy akarja! De csak egy mód van rá . . . Akarni azt, amit az örökkön élő Jehova Isten akar: üdvözíteni a beteg lelkeket, szenvedéseitől megszabadítani a sanyargatott testeket, visszahódítani a földi boldogságot, melyet az első emberpár oly könnyelműen elvesztett! ***Akarni kell azt, amire az istenfélő embert az imádságban megtanítottam, mely mindent magába foglal és melyet csak át kell érezni és áhítattal akarni, akarni, akarni!...***

Nem csak a kőtemplomból hallgatja azt meg az isten! Istennek nem a kőtemplomban kell oltárt emelni! Nem a kőtemplom az ő tulajdonképpeni háza a földön! A tiszta lélek az, csakis a tiszta lélek!

A tiszta lélek, amit az ártatlan csecsemőnek ad, mikor az napvilágot lát és öntudatra ébred, képezi az ő hasonmását és egyúttal otthonát. Ott kell neki oltárt emelni és azt az oltárt felépíteni csak jó tettekkel lehet! Minden jó tett egy-egy téglá e lelki oltár épületéhez és mennél több ilyen téglát hord össze valaki, annál magasabbra építheti fel Istennek hozott oltárát, annál jobban cselekszik abban a szellemben, melyet Ő elvár és annál nagyobb és tündöklőbb lesz az Ő dicsősége és diadala.

Ez a Szabadkőművesség, melynek zászlaját indokoltan és büszkén díszíti a „Testvéri Szeretet!” fenséges mottója és az, melynek minden ember lehet szorgalmas munkása!

*És akkor be fog állni az, ami hő óhajunkat képezi: teljesülésbe meend, hogy kinövi magát a **Kulturális Törekvés Kulturális Akarattá! Ámen!**”*

* * *

Ezen kevés, de annál magasztosabb szavak elhangzása után az Igazság szelleme elhatározta, hogy mérlegelve a hallottakat, másnap fogja ítéletét kihirdetni, mely ítélet szolgáljon az emberiség nyomorának enyhítésére vezető kiinduló pontul és egy új társadalmi rend világalkotmányának alapkövéül!

„Szóval, holnap hirdeti ki az igazság ítéletét! Bárcsak el is tudna intézni valamit vele. Talán nekem is sikerül majd azután valami „hasznos polgári” minőségben tevékenykedni! Unom már ezt a sok szimulálást!” monologizált magában az őrült és megköszönve az Igazság fáradozását érdekében, elbúcsúzott tőle és kíséretétől, megfordult és tovább aludt.

Az Igazság a vakon tévelygő civilizációnak ítéletét a következőkben kürtölte világgá:

Az élethez és a munkához való jogosultság.

A mindennapi élet ezer meg ezer példája nyilvánítja azt az ösztönszerű ragaszkodást az élethez, melyet az ember a létbenmaradáshoz tanúsít. Egy a legtöbb előtt ismeretlen érzés tartja ébren benne azt a tudatot, hogy itt a földön éljen.

Ez a legtöbbnek megmagyarázhatatlan ösztön: a lét joga és ez azon jog, melylyel Isten az embert felruházta, mikor azt megteremtette. *A lét joga tehát egy isteni rendeltetés*, melylyel a Teremtő minden egyes embernek életet adott és ad.

Hogy ez így van, azt úgy az ókori, valamint az alapuló modern jogbölcsezet is elfogadta és *ez egy megdönthetetlen, elvitázhatatlan igazság*. A létjog nagyságát a teremtő minden egyes ember részére *egyformán* állapította meg.

A természet megalkotásakor ezen létjogot, valamint az emberiség munkajogát nem volt aki megsértse és csak a lélek romlását maga után vonó első bűneset megtörténte után vertek gyökeret az emberi kebelben oly bűnök, melyek aztán vétkes szokásaikba is átmentek.

A legnagyobb bűn, melyet a lassanként szaporodó emberek jogtalan szokásaikba behoztak, az volt, hogy iparkodtak a felebarátaiknak adott *szent és sérthetetlen* létjogot azáltal megcsonkítani, hogy a Teremtőnek az emberi szükségletek fődözésére rendelt adományait nem testvériesen osztották meg egymás között.

Személyes *tulajdonjogokat* alkottak maguknak, holott az igazságos Isten intenciója csak az lehetett, hogy az emberi szükségletek fődözésére szánt adományai az emberiség munkájának érvényesítése után az emberiség *közös* javadalmát képezzék.

A létjogból származó egyéni birtokjog tehát csak akkor lehet, mint amennyi arra szükséges, hogy az ember a Teremtő által neki szánt adományokból úgy testi, mint lelki egészségét építésben tartsa. Sem kisebb, de se nem nagyobb.

Egy jogállam alkotmánya.

Az állam – mint azt a társadalmi politika helyesen megfejtette – egy nagy nemzeti család, melynek minden egyes tagját hazafiúi szeretet kell, hogy hazájához fűzze. Ezen szeretet – amint azt a világtörténelemben nyilvántartott események igazolják –, akkor lépett előtérbe legjobban, mikor egyes nemzetek léte veszélyeztetett és az illető nemzet polgárai a haza függetlenségét közös vérükkel védelmezték meg.

Ezen quasi testvéri szereteten alakult és létjoggal felruházott nemzetek feladata az, hogy minden egyes polgár létfenntartására irányuló szükségleteket közös munkával teremtsék elő. A közös munkával előteremtett javak, a nemzet vagyis az állam tulajdonát kell, hogy képezzék és az állam adminisztrációja vagyis az állam jólétének előmozdításával megbízott közeg tevékenysége odairányuljon, hogy a céltudatos közmunkásságból kifolyólag közbirtokot képező javak az állam polgárai között a testi és lelki egészségük épségben tartásánál tapasztalt szükségletek nagyságának megfelelőleg osztassanak szét.

A szükségletek megbirálásánál az *élelmezésre, a lakásra, a ruházásra, az önvédelemre és végre a test, lélek, valamint a szellem nevelésére* szolgáló javak bizonyultak be *elsőrendű szükségleteknek* és éppen ezért feladata az állam adminisztrációjának odahatni, hogy a közös munka céltudatos alkalmazásával *mindenekelőtt* ezen elsőrendű szükségletek *teremtessenek elő legalább is olyan mértékben, hogy abból minden, de minden egyes polgár birtokjogának meg lehessen felelni.* Csak olyan esetben szabad az állam tevékenységének *másodrendű szükségletek* vagy netán *kiviteli es fény-*

üzési cikkek előállításával foglalkozni, ha még maradna munkaerőfeleslege, miután a saját fentartásához igényelt elsőrendű szükségletek megszerzésére kellő munkaerőt biztosított, avagy ha ezen utóbbi termelési ágak kifejtése révén az ország talajviszonyaival fogva az elsőrendű szükségletek csak ily indirekt módon szerezhetők be. *A bányászat* csak oly arányban művelendő, mint amilyen mennyiségű fémek vagy kőzetek szükségeltetnek arra, hogy a technika vagy építészet a társadalom „jólétének előmozdítására irányuló vívmányai közéletbe léptessenek.

Amint azt a kultúrtörténelem igazolja, minden nemzet főtörekvése odairányul, hogy jólétét minél szilárdabb alapra fektesse és azt a lehető leghatalmasabb eszközökkel biztosítsa. *Ezt unánál jobban éri el, minél jobban közel jön ahhoz, hogy az állam vagyonosodására irányuló céltudatos közmunkásságot helyes irányba terelje. A jólét annál nagyobb, minél nagyobb munkaerőt alkalmaz az illető állam a közjó előmozdítására.* *Ha az államban a munkaerő bűnös társadalmi szokások, rossz törvényhozás, avagy a szükségletek félreismerése által parlagon hever és az emberi szükségletek előállításánál alkalmazható, rendelkezésre álló munkaerő nem jut érvényesülésre, úgy ebből kifolyólag az illető állam jóléte sem állhat azon a színvonalon, amelyet a rendelkezésre álló munkaerő teljes kihasználásával elérhetne.*

Az állam adminisztrációjában egy *munkaellenőrző bizottság* van hivatva arra, hogy polgárainak tevékenységét szemmel kísérje és annak megtörténtét igazolja. *Az erre szolgáló igazolvány vagyis pénz főkelléke az, hogy ne legyen utánozható.* A pénz az egyes javak viszonylagos használati értékét szabja meg.

Akinek ez utóbbi munkajoga kifejtésének mellőzése által – rossz törvényhozás avagy bűnös társadalmi, szokások miatt nem jut ki, az – tudatában annak, hogy ő az állam egy polgára, vagyis a nagy család egy olyan tagja, aki készségesen működik közre az állam jólétének előmozdításában és annak függetlenségét más állam-

mal szemben szükség esetén vérével is megvédi – **meg van saját testvérei, t. i. polgártársai által fosztva istenadta létjogától: annak nyomora az állam lelkiismeretét terhelő erkölcsi gyilkosság és az állam saját erejének megcsonkítására hozott áldozat!**

Ezek azon célok, amelyek minden állam jólétének előmozdításával megbízott bármilyen formájú alkotmányos adminisztráció által kell, hogy kitűzessenek, mielőtt jogosan használhatná azt a jeligét, amely úgy hangzik, hogy:

„Jog, Törvény és Igazság!”

Az ezen jeligében foglaltak létesítése minden magát keresztény államnak valló nemzet legszentebb feladata, különben megcáfolja azt, amit a:

„Szabadság, Egyenlőség és Testvériség!” -

ben hirdet és amit a keresztény vallás a

„Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!”

tanában minden kereszténynek szent kötelességévé tesz.

A világtermelés és fogyasztás, valamint a pénz szereplésének körvonalazása.

A föld népesedését és annak termelőképességét Malthus egy oly törvényben állapította meg, melynek értelmében kimutatta azt, hogy a föld termelőképessége nem elegendő arra, hogy az elszaporodott emberiség szükségleteit fődözze és ezért – írja Malthus – van az, hogy az éhhalál kerülésére teremtette a természet Alkotója azon különféle csapásokat, melyeket betegség és háború alakjában küldött az emberi nyomor enyhítésére. Ez az elv a legtevésebb meggyőződésen fogamzott meg, mert Malthus azt az emberben rejlő ideges kéjérzessel eredményezett népesedésre és a földnek az ő korában kiaknázott termelőképességére fektette.

Egy magyar közmondás azt tartja, hogy: *ha ad a Gondviselő kicsikét, úgy ad hozzá kenyeret is.* Ez a közmondás megfelel a valóságnak és megdönti Malthusnak érvelését. (Lásd Bastiat és Carey fejtegetéseit!)

Az ekszisztencia nehézségének hibája abban rejlik, hogy az emberi nem előtörekvése folytán beállott civilizáció nem tudta helyesen beosztani a fentartására irányuló munkásságot és a földön teremthető, valamint mesterségesen előállítható, létét biztosító javadal-mazást nem a testi és lelki egészségének fentartására szükséges arányban fejtette ki, dacára azon körülménynek, hogy a technika legnagyobb vívmányaival: a közlekedési eszközökkel meg tud közelíteni a lehető legrövidebb időben oly helyeket, ahol a földnek az emberi szük-

ségletek fődözésére szolgáló termelőképessége a világstatisztika alapján ki lett mutatva.

Amint azt statisztikai adatok igazolják, úgy egynéhány ország (például Amerika) nem bír olyan munkaerővel, mely elegendő volna arra, hogy ott az emberi szükségletek fődözésére irányuló tevékenység a rendelkezésre álló egész terület kihasználása mellett kifejthetnék és azon országban létező munkaerő a rendelkezésre álló, művelés alá vehető területnek eddig csak nagyon kis részét használta ki. Viszont vannak országok – mint azt ugyancsak statisztikai adatok mutatják –, ahol a lakosságban képviselt munkaerő nagyon nagy arányban haladja túl a földnek azon termőképességét, mely az illető ország elsőrendű szükségleteinek (különösen élelmezésének) fődözésére irányuló tevékenység kifejtésénél alkalmazásba jöhet (például Anglia és más túlnépesedett országok).

Ezen tényekből az tűnik ki, hogy *a munkaerőt képviselő emberiség nincs a létfentartás szükségleteinek figyelembe vételével a föld termékenységével egyenes arányban elosztva, de ha ez mégis így volna, úgy vagy a létfentartásnál igényelt szükségletek minősége van félreismerve, avagy helytelen arányban megállapítva, vagy pedig nincsen az egész rendelkezésre álló munkaerő alkalmazásával elérhető univerzális közmunkásság által eredményezhető javadalmazás kifejtve.*

Mert dacára annak, hogy az ember a Teremtő intenciójával ellentétben, talán túlgyorsan szaporodott, még mindig megvan – a föld termőképességének kellő arányban való kihasználása mellett – az ekszisztencia lehetősége.

Ha tehát az egyes államok maguknak egymás között békejobbot nyújtva, megegyezésre jönnek és egyetemleges kötelezettséget vállalnak arra nézve, hogy mindennemű szükségleteiket közös tevékenység útján előállítják, azokat a rendelkezésre álló és még több létesítendő közlekedési eszközök segítségével egymás közt a világállamok létszámának arányában megosztják, úgy a föld minden egyes

államának jogosult igényei pozíciójának asszertálására épségben lesznek tartva és nagyban segítve, sőt talán biztosítva lesz a

Világbéke!

A világbéke biztosítására szolgáljon az államok egymás közti megértése, kibékülése és azon kötelezettség elvállalása, hogy magukat egymás között támogatják. Az ezen alapon kötendő szerződések állapítsák meg a föld lakosaiban rejlő munkaerő alkalmazását ott, ahol az a létfenntartásnál elismert szükségletek termelésére vagy mesterséges előállítására legcéltudatosabban van igénybe véve. Az eképpen egyesített világbirodalom a modern szállítási eszközökkel a birodalom egyes országainak termelésfőlségét oda juttatják, ahol az a közjó emelésére szükségeltetik.

A gyors és biztos közlekedési eszközök vannak hivatalva arra, hogy az előrehaladt civilizáció jólétét biztosító elsőrendű szükségletek és testi, valamint lelki egészségét istápoló tudományos vívmányok cseréjét közvetítse.

Egy létesítendő nemzetközi pénzügyi bizottság állapítsa meg:

1. a belföldi forgalom támogatására kibocsátandó fődözet-nélküli államjegyek és

2. a kultúrállamoknak egymás között létesítendő hitelviszony biztosítására szolgáló külforgalmi értékjegyek kibocsátásának és ellenőrzésének módozatait.

A pénznek így módon való rendezése a következő előnyökkel birna:

1. A kizárólag belforgalmi értékkel bíró államjegyek kötelezővé tennék az ország lakosaira nézve a fogyasztást oly javakban, melyek előállítását az illető ország természeti viszonyai lehetővé tesznek: el volna érve tehát az illető ország munkaerejének lehető legnagyobb mérvbeni alkalmazásba jövelele.

2. A külforgalmi értékjegyek igénybevétele pedig főképpen csak oly szükségletek beszerzése alkalmával volna engedélyezhető, melyek az illető országban nem elegendő nagy mértékben vagy általában nem állíthatók elő és amely szükségletben a javadalmazás más külföldön annyira ki van fejtve, hogy az illető ország fölösleget tud felmutatni: a nemzetközi kereskedelem eképpeni megrendszabályozása által egyes országok kizsákmányolását tenné kikerülhetővé.

Az arany demonetizálendő, mert az előállítására fordított munkaerő az életfentartási szükségletek előteremtésénél hiányzik és az összes kultúrállamok munkakereje az aranyvaluta összeharácsolásával és fenn tartásával egybekötött és tényleg ki is fejtett tevékenységével a produktív munkaképességét lényegesen redukálja.

Ennélfogva a lázas aranybányászat csak oly mértékben folytatandó, amennyiben ezen hasznos fém technikai céloknál alkalmazható.

A XX. században a felvilágosodott civilizáció ne legyen az aranyvalutának leigázott rabszolgája, hanem **a pénz** – ameddig annak szüksége érezhető lesz – **legyen a termelésnél és fogyasztásnál tapasztalt tranzakciók megkönnyítője:** legyen a céltudatos közmunkásságnál kifejtett részvétel igazolványa, mely fogyasztásra jogosít; legyen eszköz, de ne legyen cél!

Az ember ne a már egyszer elátkozott aranyborjúnak, hanem egyetlen, örökkön élő Istenének legyen hűségese szolgálója és bátor katonája!